

AL QA'IDA: NASTANAK, STRUKTURA I STRATEGIJA

Mirko Bilandžić *

UDK: 323.28(100)
327.88(100)

Pregledni rad

Primljeno: 12.VIII. 2008.

Prihvaćeno: 30.IX.2008.

Sažetak

Al Qa'ida je posljedica rata u Afganistanu. Postupnom transformacijom u terorističku organizaciju ona je postala izraz novog oblika terorizma, proizašlog iz transnacionalizma i globalizacije. Al Qa'ida, kao pobornik globalnog džihada i stvaranja panislamističkog kalifata, transnacionalna je po identitetu i regrutiranju članova, a globalna po ideologiji, strategiji, ciljevima i mreži organiziranja. Američki „rat protiv terorizma“ nije se pokazao efikasnim i nije uništio Al Qa'idu. Čak štoviše, Al Qa'ida je nakon proglašenja „rata protiv terorizma“ postala još moćnijom: ideološki, organizacijski, kadrovski i operativno. Njezina moć izvođenja terorističkih udara bitno je povećana. Nakon 2001. godine Al Qa'ida diljem svijeta godišnje prosječno izvodi pet puta više terorističkih udara (bez djelovanja u Afganistanu i Iraku) nego u razdoblju do 2001. Al Qa'ida je stoga veći izazov međunarodnoj sigurnosti nego je to bila ikada ranije, ona je i dalje najveća pojedinačna opasnost za međunarodnu sigurnost.

Ključne riječi: Al Qa'ida, terorizam, teror, „rat protiv terorizma“, Sjedinjene Američke Države, Afganistan, „Plan 2020“ - strategija Al Qa'ide.

UVOD

Brutalni teroristički napad na Sjedinjene Američke Države (SAD) od strane islamističke terorističke organizacije Al Qa'ida 11. rujna 2001. godine, u kojem je život izgubilo gotovo 3000 ljudi, imao je višestruke efekte. Prije svega, bio je to drastičan dokaz kojim je suvremeni svijet najuvjerljivije shvatio čime je sve bremenit i što znači terorizam. Drugo, taj je akt predstavljao praktičan odgovor dijela islamskog/islamističkog/arapskog svijeta na američku vanjsku politiku prema tom području. Treće, ovaj je akt bio najbrutalniji pojedinačni teroristički akt u povijesti. Četvrto, teroristički udar Al Qa'ide nije samo srušio postojeće sigurnosne strukture najmoćnije države na svijetu: napad Al Qa'ide je dokazao da je SAD moguće napasti, bio je to dokaz da je američku nacionalnu sigurnost moguće ugroziti s američkog teritorija.

* Mirko Bilandžić (mbilandz@ffzg.hr) docent je na Odsjeku za sociologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Teroristički udar na SAD je definitivno promijenio suvremeni svijet - svijet prije i poslije tog terorističkog akta nije isti. Tim je udarom Al Qa'ida definitivno potvrdila svoj utjecaj na globalnu politiku, postala je nezaobilazan faktor međunarodnih procesa. Mišljenja o konačnim strateško-političkim učincima djelovanja Al Qa'ide su različita. Na jednoj su strani pojedinci koji tvrde da je Al Qa'ida ušla u političku slijepu ulicu, pri čemu je udar na SAD bio veličanstven spektakl i ništa više (Ali, 2002.:274), dok su s druge strane sasvim suprotstavljena stručna mišljenja u kojima se ističe da će globalni obračun s Al Qa'idom biti dominirajući sukob početka 21. stoljeća (Gunaratna, 2002.:221).

Osим po tragičnim okolnostima, udar na SAD značajan je još po nečemu. Do tada ipak malo poznata teroristička organizacija došla je u središte interesa državnih lidera, znanstvenika, istraživača, novinara i javnosti. U pokušaju shvaćanja što se dogodilo u Americi, traženja odgovora na pitanje kako se moćnoj Americi takvo nešto moglo dogoditi, mnogi su počeli postavljati i pitanje što je to Al Qa'ida? Ili još dublja pitanja. Kakva je sposobnost i dosezi Al Qa'ide kada može efikasno napasti SAD? Kako moćna američka vojna sila nakon udara na Afganistan i Irak i „američki rat protiv terorizma“ nije uništila Al Qa'idu ili je barem spriječila u daljnjem brutalnom djelovanju? Zašto je Al Qa'ida danas veća opasnost SAD-u nego je to bila prije?

AFGANISTANSKI RAT: NASTANAK AL QA'IDE

Tragovi nastanka Al Qa'ide sežu do rata u Afganistanu. Upad vojske Sovjetskog Saveza u Afganistan 1979. godine i višegodišnja okupacija nagnala je mnoge muslimane diljem svijeta da se dobrovoljno priključe Afganistancima u njihovoj borbi protiv sovjetskih snaga. Za potrebe prihvata dobrovoljaca osnovan je početkom 1980-ih u Peshawaru, Pakistan, tzv. uslužni ured (*ar. Maktab al-Khadamat, engl. Services Bureau*). Bio je to središnji punkt, s uredima u tridesetak država diljem svijeta, odgovoran za propagandu, prikupljanje sredstava i novačanje „svetih ratnika“ za rat protiv komunističkih sovjetskih nevjernika (Stern, 2006.:272-273). Peshawarski punkt i njegov *modus operandi* preteča je onoga što će desetak godina kasnije postati Al Qa'ida.

U ratu u Afganistanu, gotovo od njegovih početaka, sudjelovao je i tada svijetu nepoznati Saudijac Osama bin Laden,¹ koji je postupno preuzeo središnju ulogu u aktivnostima „uslužnog ureda“ i koji će kasnije postati utemeljitelj i čelnik Al Qa'ide. Afganistanski rat bitno je utjecao na tog pripadnika bogate saudijske elite i usmjerio

¹ Osama bin Laden rođen je 1957. u Rijadu, Saudijska Arabija, kao sedamnaesto dijete (sedmi sin) u obitelji koja će kasnije imati 52 djece. Njegov otac doselio je u S. Arabiju 30-ih godina 20. stoljeća iz Jemena. U S. Arabiji je stekao bogatstvo postavši jedan od najvećih građevinskih magnata te vlasnik jedne od najvećih industrijskih i financijskih korporacija na Bliskom istoku. Stečeni ugled i bogatstvo omogućili su mu ne samo bliske odnose sa saudijском kraljevskom obitelji već i s nizom značajnih osoba diljem islamskog svijeta. Od svih članova obitelji jedino je Osama bin Laden posvećen radikalnom islamističkom pokretu-džihadu. Osama bin Laden je na sveučilištima u Medini i Jeddahu završio studije menadžmenta te javne uprave (Esposito, 2008.:1-20; Gunaratna, 2002.:21-72).

ga k džihadu,² (svetom ratu) radikalnom djelu novoustanovljenog koncepta političkog islama/islamizma,³ političke ideologije koja podrazumijeva instrumentalizaciju religije, s elementima njezine ekstremizacije i militarizacije, radi ostvarenja političkih ciljeva. Pod utjecajem svojeg spiritualnog gurua, Palestinca, Abdullaha Azama, člana utjecajne muslimanske organizacije Muslimanska braća (*engl. Muslim Brotherhood, ar. Ikhwan al Muslimin*), oboružan učenjem Sayyida Muhammada Qutba, jednog od vodećih isalmskih/islamističkih ideologa 20. stoljeća koji se smatra „duhovnim ocem“ džihada i inspiratorom generacija džihadista (Gerges, 2002.), Osama bin Laden je postupno postajao vođa radikalnog islamizma. U razdoblju do 1986. godine, sve više posvećen „svetom ratu“, neposrednije se uključio u ratne operacije osnivajući logore i zapovijedajući arapskim mudžahedinima, dobrovoljcima pristiglim u Afganistanski rat. To iskustvo bilo mu je podloga za stvaranje organizacijskog oblika Al Qa'ide 1988. godine. No, to još uvijek nije podrazumijevalo formiranje Al Qa'ide kao terorističke organizacije. Uostalom, ni izvorna ideja Abdullaha Azama, (Gerges, 2002.:135-136) vođe afganistanskih mudžahedina, nije bila takva. Azzam nije želio globalni džihad već „snage za brzo djelovanje“ (*rapid reaction forces*) za pomoć muslimanima diljem svijeta. Afganistan je vidio kao model za džihad u Palestini. U tim okvirima nastojao je probuditi svijest muslimana unutar muslimanske zajednice u svijetu (*uma*) i potaknuti njihov otpor protiv napadača, a ne agresiju i ekspanziju. Stoga mu je trebala Al Qa'ida kao islamska vojska, kao čvrsta baza, za borbu u ime

² Pojam džihad se različito shvaća. O tim različitim shvaćanjima vidi primjerice (Gerges, 2005.; Roy, 2004.) Džihad je nastojanje, napor, borba usmjerena na poštivanje i primjenu vjere, a može uključivati obranu vjere, oružanu borbu i sveti rat. Džihad je jedan od temelja islamskog vjerovanja i djelovanja, utemeljen je na kuranskoj zapovjedi o borbi na božjem putu; mnogi vjeruju da obnova islamske moći i prosperiteta zahtjeva povratak islamu, neki mesijansku viziju spajaju s militantnošću; džihad je oblik borbe da se vodi koristan život, da se bude dobar vjernik, da se čine dobra djela, a može značiti i borbu protiv nepravdi, borbu za širenje islama i njegovu obranu od ugnjetavača ako je potrebno i oružanim putem odnosno svetim ratom; oružana borba ili sveti rat je manji džihad, veći džihad je borba protiv vlastitog ega, sebičnosti, pohlepe i zla (Esposito, 2008.:21-58; Sim, 2006.:71)

³ Politički islam (islamizam) se odnosi na političku ideologiju koja je u zadnjim desetljećima 20. stoljeća okupila muslimanske mase. To je okvir koji predstavlja dominantni muslimanski identitet i artikulaciju njihovih političkih aspiracija. Islamizam (ar. *al-islamiyya*) je zajednički naziv za političke ideologije koje drže da islam nije samo religija nego i politički sustav, ističući pri tome da se muslimani trebaju vratiti korijenima svoje vjere te se politički ujediniti. Islamisti se zauzimaju za povratak društva islamskim vrijednostima i uvođenju šerijatskog prava (vjerski zakon islama). Prema njima je jedino društvo temeljeno na islamskim načelima i zakonu rješenje problema koje uzrokuje moderni svijet uključujući društveno i kulturno otuđenje te političku i gospodarsku eksploataciju. Također se zalažu za panislamističko političko jedinstvo te eliminaciju gospodarskih, političkih, socijalnih i kulturnih utjecaja Zapada na muslimanski svijet, budući da ti utjecaji nisu kompatibilni s islamskom vjerom. Za ostvarenje ciljeva islamisti se služe različitim sredstvima, od socijalno-karitativnih i misionarskih djelovanja (*al da'wa*), preko utemeljenja političkih pokreta i stranaka koji se pretežno služe političkim, miroljubivim sredstvima (*al harakat al islamiyya al siyasiyya*) priznajući pri tome legitimitet nacionalnim državama i vlastima, kao što se to može vidjeti u Alžiru, Egiptu, Jordanu, Maroku, Pakistanu, Turskoj, do korištenja radikalnih sredstava uključujući oružano nasilje (*al jihad*) i terorizam. (International Crisis Group, 2005.; Kulenović, 2008.:15-16.; Roy, 2004.:62-65).

ume, a ne kao teroristička mreža što je kasnije postala. Organizacijskoj formi islamske vojske dao je 1987. godine naziv „čvrsti temelj“ (*ar. Al Qaeda al-Sulbah, engl. solid foundation*).⁴ Afganistanski rat i njegove posljedice bitno su utjecali na promjenu tih ideja, transformaciju Al Qa'ide k terorizmu i preusmjeravanja, tada još uvijek dominantno, lokalnog džihada (rušenje sekularnih režima u muslimanskim državama) k globalnom džihadu (sukob s SAD-om i njegovim saveznicima). Nikada u povijesti, kao u ratu u Afganistanu, nije bilo toliko muslimana različitih nacionalnosti na jednom mjestu. Makar su bili manji dio borbenih snaga,⁵ oni su bitno okarakterizirali rat i kao borbu između svjetske muslimanske zajednice i bezbožnog komunizma. Po povratku u svoje države oni nisu bili samo heroji, već zaista i „čvrst temelj“ za možebitna buduća vojna djelovanja muslimanske zajednice. Posebnu dodatnu moć davao im je i konačni rezultat rata: on je još uvjerljivije nego Vijetnamski rat srušio mit o supersilama. No, ni Afganistan nije bio konačna prekretnica u transformaciji Al Qa'ide i bin Ladena. To je bila iračka okupacija Kuvajta u kolovozu 1990. godine. Osama bin Laden predložio je saudijskim vlastima da sa svojim „svetim ratnicima“ oslobodi Kuvajt, pri čemu je govorio o broju od 100 000 ratnika od čega njih 40 000 na teritoriju Saudijske Arabije (Gerges, 2002.:145-146). Saudijske vlasti odbile su njegov prijedlog i prihvatile pomoć SAD-a, tako omogućivši stacioniranje američkih snaga na „svetoj islamskoj zemlji“. Razočarani Osama bin Laden razišao se sa saudijskom elitom i otišao u Afganistan u kojem je 1992. godine uspostavljena islamistička država. No, nemogućnost da bilo što učini u kaosu afganistanskog građanskog rata usmjerila ga je k islamističkom Sudanu. Istodobno su mu saudijske vlasti 1994. godine oduzele državljanstvo i zamrznule imovinu zbog podržavanja fundamentalizma. Snažan američki pritisak zbog optužbi za povezanost Osame bin Ladena i njegove mreže s terorističkim udarima na Svjetski trgovački centar 1993. godine, neuspješni atentat na egipatskog predsjednika Hosnija Mubaraka u Addis Abebi u lipnju 1995. te likvidacija američkih vojnika u S. Arabiji krajem 1995. godine, primorali su sudanske vlasti da ga u svibnju 1996. protjeraju iz zemlje. Utočište je pronašao opet u Afganistanu kojim su zavladao talibani. Dobro utvrđen i siguran u Afganistanu, Osama bin Laden je odlučno preuzeo ulogu vođe nasilnog islamističkog pokreta, glasno pozivajući na džihad protiv SAD-a i njegovih saveznika. U kolovozu 1996. godine objavio je „Deklaraciju o ratu protiv američke okupacije dvaju svetih mjesta“ (*Declaration of War Against the American Occupying the Land of Two Holy Places*) kojom se zahtijeva protjerivanje američkih snaga s Arapskog poluotoka, rušenje saudijskih vlasti i podržavanje radikalnog islamizma diljem svijeta (Esposito, 2008.:15). Paralelno s tim, zajedno s egipatskim suradnicima, Abu Hafs al-Masrijem (Muhammed Atef) i Abu Ubaidah al-Banshirijem, definitivno je organizacijski i funkcionalno oblikovao Al Qa'idu (Gerges, 2002.: passim). Nepune dvije godine

⁴ Al Qa'ida se ponegdje prevodi i kao „baza“ (*The Base*) odnosno „osnova“. Također se ponekad naziva *Abdullah Contracting Company*, prema pseudonimu Osame bin Ladena: *Abu Abdullah* (Esposito, 2008.:7; Gerges, 2005.:188; CRS Report for Congress, 2005.)

⁵ Točan broj inozemnih muslimanskih dobrovoljaca u Afganistanskom ratu, tzv. afganistanskih Arapa (*Afghan Arabs*) nije dostupan. Prema određenim procjenama od ukupno 250 000 afganistanskih mudžahedina u razdoblju od 1982. do 1992. u ratu se borilo oko 35 000 dobrovoljaca iz inozemstva, koji su u Afganistan došli iz 43 države (Khan, 2004.)

poslije, točnije 23. veljače 1998., Osama bin Laden osnovao je „Svjetski islamistički front za džihad protiv Židova i križara“ (ar. *Al-Jabhah al-Islamiyya al-Alamiyya li-Qital al-Yahud wal-Salibiyyin*, engl. *World Islamic Front for Jihad against Jews and Crusaders*). Zajedno s njim potpisnici su bili džihadistički lideri iz Egipta, Pakistana i Bangladeša: Ayman al-Zawahiri (*Egyptian Islamic Jihad*); Rifa'i Ahmad Taha/Abu Yasir (*Egyptian Islamic Group*); šaik Mir Hamzah (*Jamiat ul Ulema e Pakistan*) te Fazul Rahman (*Jihad Movemnet in Bangladesh*). Bila je to konačna globalizacija džihada i međunarodnog terorizma. Islamistički pokret, a osobito njegov militantni dio, poprimili su obilježja globalnog fenomena koji je od tada nezaobilazan ne samo kao faktor, već i kao subjekt međunarodnih odnosa. Moćna Amerika, a čini se ni svijet, toga nisu bili svjesni.⁶

ORGANIZACIJA I STRUKTURA AL QA'IDE

Kada se razmatra organizacijska struktura Al Qa'ide, zbog nedostupnosti podataka postavlja se niz dilema (Gerges, 2005.). Naime, postavlja se pitanje je li Al Qa'ida čvrsto strukturirana jedinstvena centralizirana organizacija, krovna organizacija (decentralizirana) za niz drugih islamističkih terorističkih organizacija, „čvrst temelj“ i „baza“ koji povezuju islamističke militante diljem svijeta ili pak „bezdržavna mreža“ (*stateless network*) terorista? Analiza podataka upućuje na zaključak da je Al Qa'ida sve to zajedno. Pojedini autori s pravom tvrde da Al Qa'ida uključuje četiri elementa: središnji dio, pridružene terorističke organizacije, pridružene terorističke skupine i neformalnu mrežu pojedinaca (Hoffman, 2006:285-289).

Al Qa'ida je teroristička organizacija koja ima sve elemente neophodne za postojanje terorističke organizacije (Long, 1990.:1-28). Ima vojno i političko krilo te je hijerarhijski ustrojena. Strukturirana je na funkcionalnim i teritorijalnim načelima. To znači da ima tijela zadužena za vojna pitanja, tijela za politička pitanja, informiranje, planiranje i pripremu operacija, obavještajna i sigurnosna djelovanja, tijela za logistiku, tijela zadužena za izobrazbu, financiranje te tijela za tehniku. Teritorijalne postrojbe su od razine ćelije (do desetak osoba) do brigade (do desetak ćelija). Operacije gotovo uvijek izvode manje operativne postrojbe (ćelije) ili pojedinci, bombaši samoubojice, tzv. šehidi (*shahid*). Al Qa'ida je povezana i s nizom drugih islamističkih terorističkih organizacija, primjerice egipatskom Islamskom grupom (ar. *al-Gama'at al-Islamiyya*, engl. *Islamic Group*), alžirskom Salafističkom grupom za propovijed i borbu (ar. *el-Jama'a es-salafiyya li Da'wa wal Qital*, engl. *The Salafist Group for Preaching and Combat*), uzbekistanskim Islamističkim pokretom (ar. *Harakat al Islamiyyah Uzbekistan*, engl. *Islamic Movement of Uzbekistan*), indonezijskom Islamističkom organizacijom (ar. *Jemaah Islamiyah*, engl. *Islamic*

⁶ Istražno povjerenstvo koje je bavilo događajima nakon terorističkog udara na SAD i koje je analiziralo 2,5 milijuna stranica različitih dokumenata te razgovaralo s 1200 ljudi, uključujući i čelnike američke administracije, ustvrdilo je da do 1996. godine nitko u SAD-u nije Osamu bin Ladenu vidio kao inspiratora i organizatora novog terorizma (*The 9/11 Commission Report*, 2004.)

Organization). Središnji dio Al Qa'ide nešto je labavije povezan sa svojim ograncima (npr. Irak) iako s njima održava izravne kontakte. Neformalnu mrežu Al Qa'ide čine pojedinci koji su svojim akcijama spremni poduprijeti njezine ciljeve, ali nisu izravno povezani s centralnim dijelom. Pridruženim terorističkim organizacijama, ograncima i neformalnim mrežama Al Qa'ida je krovna organizacija te im uz vodstvo pruža i logističku podršku za izvođenje akcija (izobrazba, oružje, novac). Nakon američkog udara na Afganistan i Irak, Al Qa'ida je dotadašnji bitno centraliziraniji model upravljanja prilagodila novonastalim uvjetima. Novi model, zbog svojevrsne „zemljopisne izolacije“ i udara na čelništvo koje je bilo smješteno u Afganistanu, podrazumijeva centralizirano strateško upravljanje i decentralizirano izvršenje terorističkih akcija od strane manjih teritorijalnih postrojbi ili povezanih terorističkih organizacija disperziranih diljem svijeta. U tim okvirima središnji dio Al Qa'ide decentraliziranim organizacijama i postrojbama više djeluje kao inspirativni vođa nego kao izravni zapovjednik. Decentralizirane organizacije i postrojbe time su dobile bitno veću autonomiju djelovanja.

Al Qa'idom upravlja emir (Osama bin Laden) u suradnji sa Savjetodavnim/Vrhovnim vijećem (*Shura Council*) koje čini dvadesetak čelnika Al Qa'ide. Vrhovno vijeće odgovorno je za rad odbora koji se bave pojedinim stručnim pitanjima: vojni odbor je nadležan za novačenje, vojnu izobrazbu, nabavu oružja te planiranje i izvođenje vojnih/terorističkih akcija; odbor islamskih studija za vjerska pitanja; odbor za odnose s javnošću; odbor za financije te odbor za putovanja koji brine o svim pitanjima vezanim za putovanja pripadnika Al Qa'ide, a to uključuje i izradu dokumenata s prikrivenim identitetima (Stern, 2006.:264-279).

Broj pripadnika Al Qa'ide nije poznat. Još početkom 1990-ih godina Osama bin Laden je govorio o 100 000 svojih ratnika. Vrlo su slične i procjene američkih i njemačkih stručnjaka. Prema tim procjenama Al Qa'ida ima 6-7 milijuna sljedbenika, od kojih je njih oko 120 000 spremno uzeti oružje u ruke, dok ih je oko 70 000 prošlo vojnu izobrazbu. Interesantne su i procjene prema kojima je preko 60 posto pripadnika Al Qa'ide visokoobrazovano (Gunaratna; 2002.; Sageman, 2004.; Stern, 2006.; Offman, 2007.). Glavni ideolozi Al Qa'ide su egipatski islamisti, dok se operativnim sastavom nastoji održati etnički odnosno nacionalni balans tako da Saudijci čine 70 posto, Jemenci 20 posto sastava Al Qa'ide, a ostalo pripadnici drugih muslimanskih država (Afganistan, Egipat, Irak, Pakistan, Jemen, Indonezija itd.). Pri tome je interesantno da islamisti iz afričkih država teško postaju višerangirani članovi Al Qa'ide i obično, kao lokalni stanovnici u pojedinim državama, zauzimaju ulogu pomoćnog osoblja pri izvođenju operacija.⁷

Ciljene Al Qa'ide moguće je sumirati analizom četiriju (1992., 1996., 1998. i 2001.) fetvi (*fatwa*)⁸ kojima je Osama bin Laden pozvao na sveti rat: ujedinjenje muslimanskog svijeta u borbi protiv SAD-a i njegovih saveznika, rušenje sekularnih i prozapadnih režima u muslimanskim državama na Bliskom istoku te stvaranje panislamističkog kalifata (Jones, Libicki, 2008: xv).

⁷ Ovakav zaključak proizlazi iz svjedočenja niza pripadnika Al Qa'ide kojima je suđeno zbog izvršenja terorističkih akata (Stern, 2006.:263).

⁸ Fetva je formalni pravorijek o pitanjima islamskog prava, uputa o rješavanju nekog problema utemeljena na šerijatskom pravu.

Način ostvarenja tih ciljeva i operativne realizacije svetog rata definiran je u Al Qa'idinom *Priručniku za izobrazbu (Al Qaeda Training Manual)*. Pod izvornim nazivom *Objava džihada tiranima zemlje* taj je dokument dio tzv. *Enciklopedije afganistanskog džihada*, spisa koji se sastoji od deset svezaka s ukupno 7000 stranica. *Enciklopedija* je postupno pisana od kraja rata u Afganistanu 1989. i originalno je stvorena kao zbir vojnih iskustava afganistanskih ratnika. No, kako je Al Qa'ida postajala teroristička organizacija tako su u *Enciklopediju* uključene i terorističke taktike i *modus operandi* terorističkih akcija (Stern, 2006.:356,358; Gunaratna, 2002.:70). Nekoliko dijelova *Priručnika za izobrazbu* zaslužuje pozornost. U prvom dijelu naznačeni su ciljevi vojne organizacije, dok se u drugom navode karakteristike i kvalifikacije potrebne za pripadnost organizaciji koje uključuju predanost islamu i ideologiji organizacije, požrtvovnost, pokoravanje i poslušnost, sposobnost čuvanja tajni, zdravstvenu sposobnost, strpljenje, mirnoću, inteligenciju, intuiciju, sposobnost zapažanja i analiziranja te spremnost za djelovanje. U narednim poglavljima detaljno se opisuje priprema za izvođenje terorističkih akcija, planiranje i način izvršenja terorističkih akcija.

Al Qa'ida posebnu pažnju posvećuje novačenju i izobrazbi kadrova. Smatra se da je pronalaženje pouzdanog novaka jedan od najzahtjevnijih poslova. Uostalom, od ukupnog broja ljudi koji prođu kompletnu izobrazbu samo ih nekoliko tisuća i postane stvarnim članovima Al Qa'ide. Složenost postupka ulaska je uvjetovala da radikalni islamisti diljem svijeta ulazak u Al Qa'idu smatraju posebnom čašću (Gunaratna, 2002.: 8). Dokazuje to i činjenica da pripadnici Al Qa'ide tajno polažu zakletvu osobno bin Ladenu (Gerges, 2005.: 36-37).

Pri novačenju kadrova odabiru se najpogodnije osobe, odnosno oni kod kojih je inicijalno detektirana spremnost i posvećenost umiranju za globalni džihad. Upravo takva kadrovska struktura i jeste izvor moći Al Qa'ide. Osobe odgovorne za novačenje prema određenim kriterijima, kao što su predanost islamu, psihološka stabilnost, inteligencija, itd. procjenjuju „neobrađene talente“ ili ih pak na procjenu upućuju u posebne kampove za izobrazbu. Pri novačenju naglasak je na ideološko-vjerskoj dimenziji, ali i indoktrinaciji različitim metodama i sredstvima. Primjerice, vođa indonezijske Islamističke organizacije Abu Bakar Ba'asyir predstavljao je bin Ladenu indonezijskim i malezijskim studentima i poticao ih da povedu osobne džihade kako je to učinio bin Laden.

Unovačeni kadrovi upućuju se na izobrazbu u posebne vojne kampove, a ta izobrazba uključuje osnovnu i naprednu izobrazbu. Ukupno izobrazba može trajati i do tri godine (najčešće oko 10 mjeseci). Uz kontinuiranu ideološko-političko-vjersku izobrazbu u skladu s ciljevima Al Qa'ide (islamske studije, prikazivanje zločina počinjenim nad muslimanima), osnovna i napredna izobrazba zasebno se izvode. Mentalna i vjerska indoktrinacija smatra se najvažnijim aspektom izobrazbe. Prikazivanje zločina protiv muslimana prema shvaćanju islamista pogodno je ozračje za novačenje mladih ljudi kako bi postali vojnici džihada. Osnovna izobrazba uključuje osposobljavanje za uporabu lakog oružja (pištolji, puške, bacači raketa itd). Nakon završetka osnovne izobrazbe polaznici izabiru jedan od smjerova napredne izobrazbe: izobrazba za ratište i izobrazba za civilno ratovanje. Primjerice, tečaj izobrazbe za ratište uključuje

izučavanje napredne topografije, postavljanje zasjeda, vojnu taktiku, rovovsko ratovanje, pucanje s motocikla i iz automobila. Tečaj civilnog ratovanja uključuje terorističke taktike, osposobljavanje za krivotvorenje dokumenta, osposobljavanje za izradu i uporabu eksplozivnih sredstava, upade u naseljene objekte i uzimanje talaca, osposobljavanje za poticanje i korištenje medijske pozornosti pri terorističkim aktima (talačke krize), osposobljavanje za prikriivanje i ulogu „spavača“ u vlastitoj državi i inozemstvu, obavještajnu i protuobavještajnu izobrazbu koje su prioritet za Al Qa'ida. Zbog opasnosti od prodora obavještajnih institucija u strukture Al Qa'ide, ovoj se izobrazbi posvećuje posebna pozornost. Štoviše, ovaj je segment presudan i za uspješno izvršenje terorističkih akata. Unutar Al Qa'ide informacije se distribuiraju u skladu s načelom *need to know*, odnosno informacijama raspolažu samo oni pojedinci koji te informacije trebaju znati. Upravo s tim ciljem, sudionici u terorističkim akcijama o tome se u cijelosti informiraju tek neposredno pred izvršenje, pri čemu se sve pojedince koji posjeduju informacije uključuje i u neposredno izvršenje akcija, kako bi se na taj način smanjila mogućnost da informacije otkriju obavještajnim institucijama država prema kojima su teroristički udari usmjereni.

U kampovima za izobrazbu instruktori pomno prate i analiziraju ponašanje svakog novaka kako bi ih se usmjerilo na prikladne poslove i na prikladnim razinama. Unutar Al Qa'ide postoje dvije veće grupacije operativaca. Prva uključuje nekoliko vrsta operativaca: operativci za obavještajne poslove, operativci za odabir meta, operativci za nadzor meta i planiranje terorističkih udara, operativci za izradu eksplozivnih sredstava. Druga kategorija operativaca uključuje „dobre muslimane“ koji ne posjeduju specifične kompetencije, već se kao „spavači“ zbog poznavanja lokalnih običaja i jezika koriste kao logistika pri izvršenju terorističkih udara u njihovim državama. Upravo je „spavač“, Tanzanijac, Khalfan Khamis Mohamed, imao jednu od presudnih logističkih uloga u terorističkom udaru Al Qa'ide na američko veleposlanstvo u Dar es Salamu u kolovozu 1998. godine, udara u kojem su ubijene 224 osobe, a nekoliko tisuća ih je ranjeno.⁹

Planiranju terorističkih akcija Al Qa'ida posvećuje najveću pozornost. Akcije se planiraju godinama, a ponekad se poduzimaju ponovni napadi na određene mete ukoliko su ti napadi u prvom pokušaju zbog mogućeg neuspjeha otkazani ili su pak bili neuspješni. Strpljivost pri planiranju terorističkih akcija je odlika Al Qa'ide. Prije akcije terorističke mete se nadziru duže razdoblje kako bi se uočile sve pojediničnosti bitne za akciju. Rezultati nadzora se zajedno s razrađenim planovima akcije i bilješkama nadležnih operativaca upućuju na odobrenje u nadležni stožer ili odbor Al Qa'ide. Nije rijedak slučaj da najviši čelnici Al Qa'ide izravno sudjeluju u planiranju terorističkih udara, posebno onih „najvišeg ranga“. Interesantno je, primjerice, da je

⁹ Khalfan Khamis Mohamed je nakon jednogodišnje potrage pronađen u Cape Townu. Južnoafričke vlasti su ga izručile SAD-u gdje je 2000. osuđen na kaznu doživotnog zatvora. Iako je u razdoblju od nekoliko mjeseci obavio sve logističke pripreme, Khalfan Khamis Mohamed saznao je za akciju udara na američko veleposlanstvo tek pet dana prije akcije. Na suđenju je izjavio da je u tom terorističkom udaru sudjelovao zbog odgovornosti prema islamu te da bi ponovio isti čin budući da želi da Amerikanci shvate kako on i njegovi suborci nisu luđaci već ljudi koji se bore za svoje ciljeve. Kako u islamističkom svijetu ne bi dobio status mučenika osuđen je na doživotni zatvor, a ne na smrt.

Osama bin Laden osobno pregledao fotografije i odabrao mjesto gdje će eksplodirati auto-bomba pri udaru na američko veleposlanstvo (11 poginulih i 77 ranjenih osoba) u Nairobiju u Keniji u kolovozu 1998. godine.

Kada se razmatra organizacija i način funkcioniranja Al Qa'ide potrebno je istaknuti da je u dosadašnjem razdoblju uživala podršku niza država (Afganistan, Pakistan, Sudan) što joj je u određenoj mjeri olakšavalo djelovanje. U razdoblju nakon udara na SAD situacija se umnogome promijenila. No, to nije bitno utjecalo na sposobnosti Al Qa'ide. Mreža Al Qa'ide je proširena. Reorganizirana Al Qa'ida je prednost pri izvođenju terorističkih udara prepustila decentraliziranim regionalnim organizacijskim jedinicama koje na taj način pridonose globalnom Al Qa'idinom projektu.

STRATEGIJA AL QA'IDE

U kontekstu razmatranja strateškog djelovanja i strategije Al Qa'ide vrijedno je postaviti pitanje što ona predstavlja u globalnim političkim procesima i suvremenim međunarodnim kretanjima? Al Qa'ida je nesumnjivo subjekt međunarodnih odnosa¹⁰ i globalne politike. No, ono što je značajnije, ona je i bitan sigurnosni izazov suvremenog svijeta. Makar je donekle preuveličano, ipak je teško ne uvažiti stajalište Rohana Gunaratne prema kojem je Al Qa'ida najveća sigurnosna prijetnja suvremenog svijeta, najveća pojedinačna opasnost međunarodne sigurnosti (Azinović, 2007.). Možda bi preciznije bilo kazati da je Al Qa'ida danas veći izazov međunarodnoj sigurnosti nego je to bila ikada ranije.

Ciljevi Al Qa'ide definirani u razdoblju 1992.-1998. ostali su nepromijenjeni i imaju dugoročni karakter. Prema dostupnim izvorima (Musharbash, 2005., Azinović, 2007.), svoju strategijsku formu ti su ciljevi dobili 2000. godine definiranjem tzv. Plana/Strategije 2020.¹¹ „Plan 2020“ je ustvari strategija Al Qa'ide koja pretpostavlja da će do 2020. biti ostvaren njezin cilj: uspostava globalne islamističke države (kalifata). Taj cilj se planira ostvariti kroz sedam sukcesivnih faza, od kojih je prva („buđenje islamske zajednice“-*the awakening*) bila udar na SAD, druga („otvaranje očiju“-*opening eyes*) događa se u kaotičnim iračkim okolnostima, dok se u narednim fazama („podizanje na vlastite noge“/*arasing and standing up*; „totalni sukob“/*total confrontation*) predviđa nastavak sukoba sa SAD-om, sukob s nizom muslimanskih bliskistočnih država, sukob s Izraelom, proglašenje globalne islamističke države te u konačnici ostvarenje (*definitive victory*) Al Qa'idinog cilja 2020. godine.

¹⁰ Politološka znanost subjektom međunarodnih odnosa određuje svakog nositelja neke aktivnosti koji utječe na međunarodne odnose u pozitivnom ili negativnom smislu, pri čemu se kao bitni kriteriji takvog određenja navode trajnost djelovanja, svijest da se nešto učini ili ne učini te posljedice koje moraju imati međunarodno značenje (Vukadinović, 1980.:82)

¹¹ Na postojanje „Plana 2020“ među prvima je 2005. u svojoj knjizi na arapskom jeziku *Al-Zarqawi: The Second Generation of Al Qaeda* upozorio jordanski novinar Fouad Hussein. Knjiga je nastala na temelju razgovora s članovima Al Qa'ide, između ostalog, i na temelju razgovora s Abu Musab al-Zarqawijem, vođom (do lipnja 2006.) Al Qa'ide u Iraku.

Kakav je odgovor svijeta na ovaj izazov? Iako su u dosadašnjem razdoblju Al Qa'idi nanaseni ozbiljniji udarci (u akcijama provedenim u preko sto država svijeta, ubijeno je ili uhićeno oko 3000 članova Al Qa'ide), ukupno promatrano akcije međunarodne zajednice, predvođene SAD-om, nisu oslabile Al Qa'idu. Udar na SAD 11. rujna 2001., strateški promatrano, nije pomogao Al Qa'idi, ali joj, čini se, pomaže „rat protiv terorizma“. Prije svega, u tom ratu SAD nema koaliciju s muslimanskim svijetom. Dodatno, Al Qa'ida je u međuvremenu reorganizirana, zemljopisno je proširila svoje djelovanje, a u provođenju terorizma i određenim aspektima terora još je ubitačnija. Ako se i zanemari područje Afganistana i Iraka, Al Qa'ida je u šest godina nakon udara na SAD izvela više terorističkih udara nego u šestogodišnjem razdoblju do 11. rujna 2001. godine. Za razliku od razdoblja do 2001. kada je Al Qa'ida prosječno godišnje izvodila 2-3 teroristička akta, taj je prosjek nakon 2002. godine 11 terorističkih akata godišnje. Broj ubojitih samoubilačkih akata u tom je razdoblju povećan za gotovo nevjerovatnih 140 puta. Ništa manje nije značajna ni popularnost Al Qa'ide u nizu islamskih država. Istraživanje stavova u odnosu na međunarodnu politiku (*Program on International Policy Attitudes University of Maryland*), koje je objavljeno 2007. godine, pokazalo je da oko 25 posto stanovništva niza muslimanskih država (Egipat, Maroko, Pakistan, Indonezija, Jordan, Nigerija) izražava pozitivne stavove i podršku prema Al Qa'idi i Osami bin Ladenu. Iako verbalna podrška ne znači i konkretnu akciju, rezultati ovih istraživanja trebali bi zabrinuti suvremeni svijet (Jones, Libicki, 2008.: 110-120). Uostalom, američki rat u Iraku i nastali protuamerikanizam unutar muslimanskog svijeta zbog američke okupacije Iraka te u tim uvjetima povećana podrška Al Qa'idi, uvjetovali su stvaranje druge generacije pripadnika Al Qa'ide, pri čemu Irak za Al Qa'idu ima veće značenje nego Afganistan (Gerges, 2005.: 251-276).

U razmatranju strategije Al Qa'ide neophodno je analizirati dosege te strategije. Očigledno je da je njezin „Plan 2020“ preambiciozan i prema dosadašnjim kretanjima teško ostvariv. Zbog nastojanja ostvarenja panislamističkog kalifata i rušenja režima u nizu muslimanskih sekularnih država očigledno je da ne postoji nikakva mogućnost za političke pregovore i možebitno traženje političkih, miroljubivih rješenja u odnosu na Al Qa'idine ciljeve. Kakve su mogućnosti preostale? Al Qa'ida je proglašenjem globalnog džihada konfrontirala pokret s cijelim svijetom, čime je džihadistički pokret, zbog otvaranja drugog fronta s tzv. dalekim neprijateljem (sukob sa SAD-om) bitno oslabljen i ugrožen. Zbog toga je doveden u pitanje smisao postojanja i svrha onog dijela pokreta koji se na nacionalnim razinama, odnosno unutar pojedinih muslimanskih država, zalaže za rušenje sekularnih poredaka (tzv. bliži neprijatelj) i uspostavu islamističkih država (Gerges, 2005.: *passim*). Za mnoge države diljem svijeta Al Qa'ida je smrtni neprijatelj, a takav status zasigurno nije faktor koji će joj olakšati ostvarenje ciljeva. Ništa manja opasnost za Al Qa'idu nije ni unutar džihadistički sukob (pitanje prioriteta borbe protiv bližeg ili daljeg neprijatelja). No, unatoč svemu tome Al Qa'ida i dalje ostaje faktor svjetske nestabilnosti i jedna od najznačajnijih prijetnji međunarodnoj sigurnosti.

ZAKLJUČAK

Šokantan i zastrašujući udar na SAD 11. rujna 2001. godine zahtijevao je odlučan američki odgovor spram Al Qa'ide. Taj odgovor bio je „rat protiv terorizma“ i to beskompromisni globalni rat.¹² No, američki vojni udar i rušenje režima u Afganistanu i kasnije Iraku nisu uništili Al Qa'idu niti zaustavili terorizam. Sasvim suprotno. Stoga je očigledno vrijeme za preispitivanje američke strategije uokvirene u „rat protiv terorizma“. Američki državni tajnik za obranu (*secretary of defense*) Donald Rumsfeld krajem 2003. utemeljeno je postavio pitanje „dobiva li Amerika ili gubi globalni rat protiv terorizma“ (Jones, Libicki, 2008.: 2). Prije svega, postavlja se pitanje je li uopće uporaba pojma rat prikladna? Rat podrazumijeva organizirane vojne formacije koje su zaraćene strane. Priznaje li se proglašenjem „rata protiv terorizma“ legitimitet Al Qa'idi kao zaraćenoj strani? Al Qa'ida nije vojna, već teroristička organizacija. Također pojam rat ukazuje da se pitanje Al Qa'ide treba riješiti na ratištu, vojnim sredstvima. Terorizam se ne događa na ratištu, na bojnom polju. To je fenomen koji se generira iz političkog područja. Terorizam se nalazi u „sivoj zoni“ između politike i rata, a to je područje u kojem ni moćne države poput SAD-a još uvijek naprosto nisu našle primjerene odgovore za djelovanje. Naravno, ostaje i pitanje jesu li liberalne demokracije kao najsavršeniji oblik življenja suvremenog čovjeka uopće i sposobne za efikasno djelovanje u tom području?

Američka vojska zauzima mjesto središnjeg instrumenta u američkoj strategiji protiv Al Qa'ide. Opravdano se upitati je li uporaba vojske efikasan način borbe protiv terorističkih organizacija? Suvremeni politički procesi i rezultati znanstvenih istraživanja tih procesa i suvremenog terorizma (Jones, Libicki, 2008.) jasno dokazuju da vojska nije efikasno sredstvo za rješavanje problema terorizma. Ne treba pritom zanemariti i stajališta pojedinih autora (Azinović, 2007.) da je Al Qa'ida iz pokreta prerasla u ideologiju (alkaidizam), a ideju zasigurno nije moguće svladati uporabom vojske. Usto, uporaba pojma „rat protiv terorizma“ ne samo da pojačava simpatije prema džihadu, već među ukupnim (i umjerenim) muslimanskim stanovništvom stvara uvjerenje o američkom ratu protiv muslimana, a ne protiv terorizma, kao i o povezivanju islama i terorizma te time reduciranju islama na sigurnosni problem. To je bitno ugrozilo američki ugled u svijetu, što su nepobitno dokazali i rezultati empirijskih istraživanja. Niz istraživanja *PewResearch Center (Pew Global Attitudes Project)* pokazali su da ljudi širom svijeta ekspanziju „rata protiv terorizma“, tu igru „nultog rezultata“ (*zero-sum game*) u kojoj jedan gubi, a drugi dobiva, smatraju prijatnijom međunarodnom miru. Protuamerikanizam su dokazala i istraživanja *Zogby Internationala* provedena 2003. godine. Stanovništvo niza država na Bliskom i Dalekom istoku (Jordan, Maroko, Ujedinjeni Arapski Emirati, Egipat, Libanon,

¹² U svojem obraćanju naciji nakon 11. rujna 2001. američki predsjednik George W. Bush je kazao: „Naš rat protiv terorizma počinje s Al Qa'idom, ali s njom ne završava. Nećemo stati sve dok svaka teroristička skupina s globalnim dosegom ne bude otkrivena, zaustavljena i poražena. Svaki narod u svakom dijelu svijeta sada mora donijeti odluku. Ili ste s nama ili ste s teroristima. Od ovog dana, SAD će smatrati neprijateljskom svaku zemlju koja nastavi pružati utočište ili podršku teroristima“ (President Declares, 2001.).

Saudijska Arabija itd.) u rasponu od 65 do 95 posto ima negativno mišljenje prema SAD-u (Gerges, 2005.; Stern, 2006.).

Al Qa'eda je oličjenje novog oblika terorizma, proizašlog iz transnacionalizma i globalizacije. Ona je transnacionalna po identitetu i regrutiranju članova, a globalna po ideologiji, strategiji i ciljevima, mreži organizacija i ekonomskim transakcijama. U bliskoj budućnosti malo vjerojatni možebitni kraj Al Qa'ide neće značiti i kraj terorizma koji dolazi iz islamskog svijeta. Borba protiv terorizma je mnogo više od vojnih akcija i „rata protiv terorizma“. To je donekle tek efikasno u borbi protiv terora (nasilja). Terorizam je nešto sasvim drugo. Nacionalne protuterorističke akcije ili međunarodne protuterorističke akcije iz okvira „rata protiv terorizma“ (dominantno represivne) mogu uništiti pojedinu ćeliju Al Qa'ide, likvidirati ili osuditi pojedine njezine članove. No, to zasigurno neće iskorijeniti nasilni džihadistički pokret koji predvodi Al Qa'ida, pokret s čvrstom ideološkom, a sve više i religijskom ukorijenjenošću. Autokratski sekularni režimi islamskih država (oko četiri petine država s većinskim muslimanskim stanovništvom su nedemokratski režimi) i politika Zapada predvođenog SAD-om, kako ona globalna tako i ona prema muslimanskom svijetu, ciljevi i konačni učinci takve politike, zasigurno su središnji razlozi koji u suvremenim uvjetima generiraju postojanje terorizma islamskog predznaka i jačanje džihadističkog pokreta na čelu s Al Qa'idom. Nemogućnost dijela muslimanskog svijeta da iz niza razloga ostvari svoje političke ciljeve miroljubivim sredstvima, izloženost poniženjima i kršenju ljudskih prava značajnog dijela muslimanske populacije, njihova neimaština i bijeda, nezadovoljstvo lošom vladavinom u matičnim državama, osjećaj ugroženosti i nezadovoljstvo globalnim previranjima na međunarodnoj političkoj sceni te protu-amerikanizam, faktori su koji kontinuirano pridonose kadrovskom te funkcionalno-organizacijskom obnavljanju terorističkih organizacija u islamskom svijetu, a time i Al Qa'ide. Kumulativni efekt prikazanih razloga uvjetovao je da je terorizam koji posljednjih godina provodi Al Qa'ida postao ne samo značajna prijetnja nacionalnoj sigurnosti SAD-a i njegovih saveznika, nacionalnoj sigurnosti većine islamskih država, već i globalna prijetnja sigurnosti međunarodnog poretka. Dodatnim utiranjem vjerske dimenzije u političke procese i krajnje političke ciljeve, pretvaranjem islama u radikalnu oružanu ideologiju, ta je prijetnja posljednjih godina još više pojačana. Sve to zajedno postojanje Al Qa'ide i terorizam islamskog/islamističkog predznaka čini vrlo složenim fenomenima za čije iskorjenjivanje je potrebno mnogo više od do sada učinjenog. Naravno, ostaje i pitanje je li taj terorizam uopće moguće eliminirati? Kontinuirani pozivi Osame bin Ladena muslimanskoj populaciji za pridruživanjem Al Qa'idi, populaciji koja se osjeća nezadovoljno, obespravljeno i poniženo, unutar bitnog dijela populacije još uvijek nailaze na plodno tlo. Džihadistički pokret na čelu s Al Q'idom ima, a očigledno će imati i u budućnosti, značajan broj pristaša. Stoga je za njegovo iskorjenjivanje, iskorjenjivanje terorizma kojemu je posvećen ili pak sprječavanje njegovih učinaka, neophodno posvetiti pažnju i eliminiranju uzroka koji u islamskom svijetu uvjetuju terorizam. Potrebno je pritom imati na umu svu složenost islamskog svijeta te pažnju posvetiti svim aspektima i dimenzijama tog svijeta: socijalnim, sociopsihološkim, vjerskim, ideološkim, povijesnim, gospodarskim, kao i unutarnjopolitičkim i vanjskopolitičkim.

LITERATURA

- Azinović, V. (2007.) *AL-Kai'da u Bosni i Hercegovini: Mit ili stvarana opasnost?*. Sarajevo: Radio slobodna Europa, prikazano na: http://www.slobodnaevropa.org/specials/al_kaida/index.htm
- Ali, T. (2002.) *The Clash of Fundamentalism: Crusades, Jihads and Modernity*. London-New York: Verso.
- CRS Report for Congress (August 17, 2005.) *Al Qaeda: Profile and Treat Assessment*. Washnigton: Congressional Research Service and The Library of Congress.
- Esposito, L. J. (2008.) *Nesveti rat: teror u ime islama*. Sarajevo/Zagreb: TKD Šahinpašić.
- Gerges, A.F. (2005.) *The Far Enemy: Why Jihad Went Global*. Cambridge/New York: Cambridge University Press.
- Federation of American Scientists, FAS, *Al Qaeda Training Manual*, prikazano na: <http://www.fas.org/irp/world/para/aqmanual.pdf>
- Gunaratna, R. (2002.) *Inside Al Qaeda: Global Network of Terror*. New York: Columbia University Press.
- Hoffman, B. (2006.) *Inside Terrorism*. 2nd ed., New York: Columbia University Press.
- International Crisis Group, (March 2005.) *Understanding Islamism*. Middle East/ Nort Africa Report No37, 2
- Jones. G.S. – C.M. Libicki (2008.) *How Terrorist Groups End: Lessons for Countering al Qa'ida*. Santa Monica: RAND Corporation.
- Kepel, G. (2006.) *The War for Muslim Mind: Islam and the West*. Cambridge-London: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Khan, A. (07/02/2004) „The War on Terror and the Politics of Violence in Pakistan“. *The Jamestown Foundation*, prikazno na: <http://www.jamestown.org/>.
- Kohlman, E. (2004.) *Al-Qaida's Jihad in Europe: The Afghan-Bosnian Network*. New York: Berg.
- Kulenović, T. (2008.) *Politički islam: Osnovni pojmovi, autori i skupine jednog modernog političkog pokreta*. Zagreb: V.B.Z.
- Long, E.D. (1990.) *The Anatomy of Terrorism*. New York: The Free Press.
- Musharbash, Y. (August 12, 2005) „What al-Qaida Really Wants“. *Spiegel Online*, prikazano na: <http://www.spiegel.de/>
- Offman, C. (July 3, 2007) „Today's jihadists: educated, wealthy and bent on killing?“, *National Post*, prikazano na: <http://www.nationalpost.com/>.
- President Declares „Freedom at War with Fear“, Semptember 20, 2001., prikazano na: <http://www.whitehouse.gov/>
- Roy, O. (2004.) *Globalised Islam: The Search for a New Ummah*. New York: Columbia University Press.
- Sageman, M. (2004.) *Understanding Terror Network*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Sim, S. (2006.) *Svijet fundamentalizma: Novo mračno doba dogme*. Zagreb: Planetopija.

Stern, J. (2006.) *Terorizam u ime Boga: zašto ubijaju vjerski militanti*. Zagreb: Slovo.

The 9/11 Commission Report, (2004.), prikazano na: <http://www.yale.edu>; <http://www.washingtonpost.com/>

Vukadinović, R. (1980.) *Međunarodni politički odnosi*. Zagreb: Školska knjiga.

AL QA'IDA: EMERGENCE, STRUCTURE AND STRATEGY

Mirko Bilandžić

Summary

Al Qa'ida is a consequence of War in Afghanistan. By gradual transformation to a terrorist organization, it became an expression of a new form of terrorism that came out of transnationalism and globalization. Al Qa'ida, as an advocate of global jihad and creation of pan-islamic caliphate, is transnational by identity and recruitment of members, and global by ideology, strategy, goals and organization network. American war on terrorism didn't turn out to be efficient and didn't destroy Al Qa'ida. Even more, after declaration of war on terrorism Al Qa'ida became more powerful: ideologically, in organization, in manpower and operationally. Its power to carry out terrorist strikes was significantly increased. After 2001, Al Qa'ida yearly makes five times more terrorist strikes over the world (not counting Afghanistan and Iraq) than in the period up to 2001. That makes Al Qa'ida a bigger challenge to international security than ever before, it is still the biggest single danger to international security.

Keywords: Al Qa'ida, terrorism, terror, war on terrorism, United States of America, Afghanistan, Plan 2020- Al Qa'ida strategy

